

# Sprawy połączone C-396/05, C-419/05 i C-450/05

## **Doris Habelt i in. przeciwko Deutsche Rentenversicherung Bund**

(wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone przez  
Sozialgericht Berlin i Landessozialgericht Berlin-Brandenburg)

Zabezpieczenie społeczne — Rozporządzenie (EWG) nr 1408/71 —  
Załączniki III i VI — Swobodny przepływ osób — Artykuły 18 WE, 39 WE  
i 42 WE — Świadczenia emerytalne — Okresy składkowe ukończone poza  
terytorium Republiki Federalnej Niemiec — Brak możliwości eksportu

Opinia rzecznika generalnego V. Trstenjak przedstawiona w dniu 28 czerwca  
2007 r. . . . . I - 11900  
Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 18 grudnia 2007 r. . . . . I - 11948

### Streszczenie wyroku

- 1. Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących — Przepisy wspólnotowe — Przedmiotowy zakres stosowania — Świadczenia z tytułu emerytury lub renty rodzinnej (rozporządzenie Rady nr 1408/71, art. 4 ust. 1 lit. c), d), art. 4 ust. 4)*

2. *Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących — Świadczenia emerytalne — Szczególne rozwiązania przewidziane w niemieckich przepisach*  
(art. 18 WE, 39 WE, 42 WE; rozporządzenie Rady nr 1408/71, art. 4 ust. 1, załącznik VI, część C pkt 1)
3. *Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących — Przepisy wspólnotowe — Przedmiotowy zakres stosowania — Świadczenia z tytułu emerytury lub renty rodzinnej*  
(rozporządzenie Rady nr 1408/71, art. 4 ust. 1 lit. c), d))
4. *Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących — Przepisy wspólnotowe — Zastąpienie konwencji o zabezpieczeniu społecznym zawartych między państwami członkowskimi — Granice*  
(art. 39 WE, 42 WE; rozporządzenie Rady nr 1408/71, załącznik III, część A, część B pkt 35 lit. e))
5. *Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących — Świadczenia emerytalne — Szczególne rozwiązania przewidziane w niemieckich przepisach*  
(art. 42 WE; rozporządzenie Rady nr 1408/71, art. 4 ust. 1, załącznik VI, część C pkt 1)

1. Świadczenie można uznać za świadczenie z tytułu zabezpieczenia społecznego, jeżeli jest przyznawane uprawnionym bez jakiegokolwiek indywidualnej i uznaniowej oceny potrzeb osobistych, w oparciu o sytuację określoną prawnie, oraz jeżeli dotyczy ono jednego z ryzyk wyraźnie wymienionych w art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71.

W przypadku niemieckich emerytur pierwotnie opartych na okresach składkowych ukończonych przez zainteresowanych na częściach terytorium, na którym w danym okresie obowiązywały ustawy zabezpieczenia społecznego

Rzeszy Niemieckiej, lecz znajdujących się poza terytorium Republiki Federalnej Niemiec, te okresy składkowe nie są uznawane za takie właśnie okresy ze względu na wojnę, lecz ze względu na to, iż składki odprowadzone były w oparciu o niemieckie ustawy w dziedzinie ubezpieczenia emerytalnego. Świadczenia te finansowane są, podobnie jak emerytury, które mają oparcie w okresach ukończonych na terytorium dzisiejszej Republiki Federalnej Niemiec, ze składek ubezpieczonych wykonujących działalność obecnie. Co więcej, wypłata tych świadczeń uprawnionym mającym miejsce zamieszkania poza terytorium Republiki Federalnej Niemiec nie jest uznaniowa, choćby dlatego, że emerytalny system prawny przewiduje, iż emerytury za okresy składkowe ukończone na częściach terytorium, na którym obowiązywały ustawy zabezpieczenia społecznego Rzeszy Niemieckiej, są co do zasady wypłacane za granicę, gdy uprawnieni

urodzili się przed dniem 19 maja 1950 r. i przenieśli miejsce zwykłego zamieszkania za granicę przed dniem 19 maja 1990 r. W konsekwencji świadczenia takie, biorąc pod uwagę charakterystyczne cechy, winny być uznane za świadczenia emerytalne i renty rodzinne w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. c) i d) rozporządzenia nr 1408/71.

(por. pkt 63, 66, 67, 69)

2. Postanowienia załącznika VI część C, zatytułowana „Niemcy”, pkt 1 rozporządzenia nr 1408/71 są niezgodne z zasadą swobodnego przepływu osób, a w szczególności z art. 42 WE, przez to, że pozwalają one na uzależnienie przy wypłacie emerytur uwzględnienia okresów składkowych ukończonych w okresie między 1937 r. a 1945 r. na częściach terytorium, na którym obowiązywały ustawy zabezpieczenia społecznego Rzeszy Niemieckiej, lecz znajdujących się poza terytorium Republiki Federalnej Niemiec, od spełnienia warunku posiadania przez uprawnionego miejsca zamieszkania w tym państwie członkowskim.

Przepisy rozporządzenia nr 1408/71, które mają na celu zapewnienie

skorzystania ze świadczeń zabezpieczenia społecznego na koszt państwa właściwego, nawet gdy ubezpieczony, który pracował wyłącznie w państwie swego pochodzenia, ma miejsce zamieszkania lub przynosi miejsce swego zamieszkania do innego państwa członkowskiego, przyczyniają się bowiem niewątpliwie do zapewnienia swobody przepływu pracowników w oparciu o art. 39 WE, ale także obywateli Unii wewnątrz Wspólnoty Europejskiej w oparciu o art. 18 WE. Tak więc odmowa przez władze niemieckie uwzględnienia przy obliczaniu świadczeń emerytalnych składek odprowadzonych przez zainteresowane osoby w okresach, o których mowa, w oczywisty sposób utrudnia, a nawet uniemożliwia, wykonywanie przez nie prawa do swobodnego przemieszczania się wewnątrz Unii, i stanowi tym samym przeszkodę dla tej swobody.

Jeżeli chodzi o świadczenia specjalne o charakterze nieskładkowym, o których mowa w załączniku IIa do rozporządzenia nr 1408/71, dozwolone jest przyjęcie przez prawodawcę wspólnotowego w ramach wykonania art. 42 WE przepisów stanowiących odstępstwo od zasady eksportu świadczeń zabezpieczenia społecznego. W szczególności warunek posiadania miejsca zamieszkania w państwie instytucji właściwej może słusznie być wymagany przy przyznawaniu świadczeń ściśle związanych z otoczeniem socjalnym. Taka sytuacja oczywiście nie ma miejsca w przypadku świadczeń zabezpieczenia społecznego objętych zakresem stosowania art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia, które to świadczenia nie są związane z otoczeniem socjalnym cechującym właściwe

państwo członkowskie, które je wprowadziło, i tym samym nie mogą podlegać warunkowi zamieszkania. W tych warunkach zezwolenie właściwemu państwu członkowskiemu na przedstawienie uzasadnienia dotyczącego integracji do życia społecznego tego państwa dla wprowadzenia klauzuli zamieszkania sprzeciwiałoby się wprost podstawowemu celowi Unii, jakim jest ułatwienie przepływu osób wewnątrz niej i ich integracji w społeczeństwach innych państw członkowskich.

Ponadto o ile ryzyko poważnego zagrożenia dla równowagi finansowej systemu zabezpieczenia społecznego może uzasadniać podobne przeszkody, rząd niemiecki nie wykazał, w jaki sposób przeniesienia miejsca zamieszkania poza granice Niemiec mogą zwiększyć zobowiązania finansowe niemieckiego systemu zabezpieczenia społecznego.

(por. pkt 78, 79, 81–83, 85;  
pkt 1sentencji)

3. Świadczenie można uznać za świadczenie z tytułu zabezpieczenia społecznego, jeżeli jest przyznawane uprawnionym bez jakiegokolwiek indywidualnej i uznaniowej oceny potrzeb osobistych,

w oparciu o sytuację określoną prawnie, oraz jeżeli dotyczy ono jednego z ryzyk wyraźnie wymienionych w art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71.

Jeśli chodzi o świadczenia oparte na okresach składkowych na podstawie niemieckiej ustawy o prawach emerytalnych nabytych za okresy składkowe za granicą, celem tej ustawy jest integracja ubezpieczonych, którym zaliczono okresy składkowe w rozumieniu tej ustawy, do niemieckiego ustawowego systemu emerytalnego, skoro ubezpieczeni ci traktowani są tak, jakby ukończyli te okresy ubezpieczenia w Niemczech. Nadto, o ile występują sytuacje, w których świadczenia wypłacone z tytułu tej ustawy mogą być uznane za nakierowane na złagodzenie trudnych sytuacji powstałych wskutek wydarzeń związanych z reżimem narodowosocjalistycznym i drugą wojną światową, to nie jest tak w sytuacji takiej jak sytuacja w postępowaniu przed sądem krajowym. Dochodzi do tego fakt, że wypłata tych świadczeń uprawnionym niemającym miejsca zamieszkania na terytorium Republiki Federalnej Niemiec nie jest uznaniowa, choćby dlatego że emerytalny system prawny przewiduje, że emerytury za okresy składkowe podlegające niemieckiej ustawie o prawach emerytalnych nabytych za okresy składkowe za granicą są, co do zasady, wypłacane za granicę w sytuacji, gdy uprawnieni urodzili się przed dniem 19 maja 1950 r. i przenieśli swe zwykłe miejsce

zamieszkania za granicę przed dniem 19 maja 1990 r. W konsekwencji świadczenia takie, biorąc pod uwagę charakterystyczne cechy, winny być uznane za świadczenia emerytalne i renty rodzinne w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. c) i d) rozporządzenia nr 1408/71.

(por. pkt 107, 110–112, 114)

4. Utrata wskutek zastosowania załącznika III, część A i część B pkt 35 lit. e) do rozporządzenia nr 1408/71, a także Konwencji o zabezpieczeniu społecznym zawartej pomiędzy Republiką Federalną Niemiec a Republiką Austrii w dniu 4 października 1995 r., prawa do świadczeń emerytalnych wynikających z Konwencji o zabezpieczeniu społecznym zawartej między tymi państwami w dniu 22 grudnia 1966 r., mimo iż zainteresowany osiedlił się w Austrii przed wejściem w życie w tym państwie członkowskim rozporządzenia nr 1408/71, narusza art. 39 WE i 42 WE. Zatem wspomniane przepisy rozporządzenia nr 1408/71, a także konwencji niemiecko-austriackiej z 1995 r. są niezgodne z art. 39 WE i 42 WE, w zakresie w jakim pozwalają one, w okolicznościach, w których uprawniony ma miejsce zamieszkania w Austrii, na uzależnienie, przy wypłacie świadczeń emerytalnych, uwzględnienia okresów składkowych ukończonych w latach 1953–1970 w Rumunii w oparciu o ustawę o prawach emerytalnych nabytych za okresy składkowe za granicą od wymogu posiadania przez uprawnionego miejsca zamieszkania na terytorium Republiki Federalnej Niemiec.

Przepisy prawa wspólnotowego mogą mieć bowiem zastosowanie do działalności zawodowej wykonywanej poza terytorium Wspólnoty, gdy stosunek pracy zachowuje wystarczająco ścisły związek z tym terytorium. Zasadę tę należy rozumieć jako dotyczącą też sytuacji, w których stosunek pracy w wystarczający sposób związany jest z prawem państwa członkowskiego i w konsekwencji z odpowiednimi normami prawa wspólnotowego.

(por. pkt 122, 124, 125; pkt 2 sentencji)

5. Przepisy załącznika VI część C, zatytułowana „Niemcy”, pkt 1 do rozporządzenia nr 1408/71 są niezgodne z zasadą swobodnego przepływu osób, a w szczególności z art. 42 WE, w zakresie w jakim pozwalają one na uzależnienie, do celów wypłaty świadczeń emerytalnych, uwzględnienia okresów składkowych ukończonych w latach 1953–1970 w Rumunii w oparciu o ustawę o prawach emerytalnych nabytych za okresy składkowe za granicą od wymogu posiadania przez uprawnionego miejsca zamieszkania na terytorium Republiki Federalnej Niemiec.

(por. pkt 129; pkt 3 sentencji)